

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 04975

HAMISHAH-HUMSHE-PERETS

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

חמשה — חומשי — פרץ

געקליבענע
שריפטן

אין פינה בענד

— פון —

יצחק לייבוש פרץ

קאמענטירט — אילוסטרירט — פארטייטשט

פראספעקט

(מוסטער-בויגענס)

ארויסגעגעבן פון

פארלאג „באני אונג“

בוענאס איירעס 1957

חמשה חומשי פרץ

פירוש: יעקב באטאשאנסקי

אילוסטראציעס: יאסל בערגנער (צפת)

גלאַסאר: שמשון דונסקי (מאָנטרעאל)

פרץ-ביבליאָגראַפיע: פון פארשידענע קוועלן

פרץ (אריינפיר-ליד): מלך ראויטש (תל-אביב)

קאַרעקטור: וואַלף ברעסלער

קאָנסטרוקציע און
מעכנישע לייטונג: יעקב מושקאט

פאַרלאַג „באַנײַאונג“

פון וואַלף ברעסלער און יעקב מושקאט

Editorial "BANAIUNG"

(RENOVACION)

de Wolf Bresler y Jacobo I. Muszkat

SARMIENTO 2157

BUENOS AIRES

Rep. ARGENTINA

Copyright, by the editors.
Buenos Aires.

All rights reserved.

Es propiedad de los editores
quienes ponen bajo el amparo
de la ley todo lo que contiene
esta Edición.

IMPRESO EN LA ARGENTINA
PRINTED IN ARGENTINE

Talleres Gráficos "C U L T U R A" de Muszkat y Zaslavsky
Sarmiento 2157 Buenos Aires Rep. Argentina

געציי למע ווערטער.

די ארבעט פון צוגרייטן און אָפּקלייבן די מאטעריאלן צום ארויסגעבן די געקליבענע שריפטן פונעם פאָטער פון דער יידישער ליטעראטור, אונד דזער קלאסיקער י. 5. פ ר ז — אין אזא פאָרם ווי מיר טוען דאָס, איז זיכער א נייעס און צום ע ר ש ט ן מ אָ ל אין דער געשיכטע פון יידישער פארלאנגס-ארבעט.

מיר האָבן פון פריער געוואוסט, אז אונדזער אויפגאבע וועט נישט זיין קיין לייכטע; צוזאמעננעמען דאָס בעסטע פון יצחק לייבוש פרצעב שאַפן און עס ארויסגעבן אין א דריי-פאָכיקער פאָרעם: א ו י ס - ג ע ט י י ט ש ט, א י ל ו ס ט ר י ר ט אין פ א ר ט י י ט ש ט, איז ביי היינטיקע באדינגונגען — באשיידן גערעדט — א ביסעלע געוואַגט און אפשר אויך ריזיקאליש.

מיט א ציטער אין הארצן, פון דער אחריות פאר דער אונטערנענדר מענער ארבעט, און מיט א בריי אין דער נשמה, — טרעטן מיר צו צו די אלטגעלעכע ארבעטן אויף צו רעאליזירן דעם אָנגעצייכנטן פלאַן. מיר זיינען זיכער, אז מיר טוען א נוצלעכע ארבעט סיי פאר דער יידישער ליטעראטור, פאר דער יידישער שול, ווי פאר די יידיש-לייענער אין דער גאָרער וועלט.

מיטן ארויסגעבן די פינף בענדער פון י. 5. פ ר ז, גלויבן מיר צו האָבן געמאכט אן התחלה פון א בראשית-זוערק פון א מאָדערנעם תנ"ך אין יידיש-לשון, — און כאָטש מיר האָבן נישט געטראכט, ביים אָנהויב פונעם צוגרייטן דעם אָפּקלייב, אז דאָס קען דערנאָך ביז פינף בענדער, — האָט די השגחה אזוי געוואָלט, אז די אלע מאטעריאלן, וואָס מיר האָבן אָפּגע-קליבן און צוגעגרייט צום דרוק, — זאָלן מוזן פארנעמען ג א נ צ ע פ י נ ה ב ע נ ד ע ר און עס איז געבוירן געוואָרן די — ח מ ש ה ה ו מ ש י פ ר ז.

מיטן ארויסגעבן דעם פראָספעקט (מוסטער-בויגענס), ווילן מיר, אז דער יידישער אינטעלעקטואַל, תלמידים פון יידישע הויכשולן און לייענער אין אלגעמיין, זאָלן זיך שאַפן א באגריף פונעם פארנעם פון דער ארבעט, וואָס מיר נעמען זיך אונטער צו רעאליזירן. פיל שוועריקייטן האָבן מיר שוין געהאט און זיי בשלום איבערגעקומען און די שוועריקייטן, וואָס שמייט אונדז פאָר, — האָפן מיר זיי צו קענען מנצח זיין מיט דער מיט-הילף פון דער יידישער קולטור-וועלט.

מיט דער זיכערקייט, אז אין גאנג פון דער ארבעט וועלן מיר בייקר-מען אלע שוועריקייטן, האָפן מיר צו קענען אין דער קורצעסטער צייט, ווי נאָר מעגלעך, איבערגעבן אין רשות פון די יידיש-לייענער די פינף בענדער פון י. 5. פרצעס שריפטן, אויסגעטיישט, אילוסטרירט און פארטייטשט, וואָס וועט זיכער ראוי זיין צו טראָגן דעם פארדינטן נאָמען: — ח מ ש ה ה ו מ ש י פ ר ז.

און זאָל דאָס זיין אן אָנהויב פון איבערדרוקן, אין א באנייטער פאָרם, יידישע ווערק וואָס דעהויבן און פאראייביקן דאָס יידישע לעבן, און שטעלן מיט זיך פאָר דעם נצח ישראל!

די ארויסגעבער.

אינהאלט פון די 5 בענד

ערשטער באנד

„חסידיש“

תורה	ביאגראפישע שמריכן פון י. ל. פראץ, פון פארשידענע קוועלן.
ערה זיכרונו לברכת און זיינע מקורבים	אריינפיר-וואָרט — פונעם מפרשן יעקב באַטשאַנסקי.
דעם רבינס ציביק	פ ר ז — ליד פון מלך ראָוויטש
שמעיה דער גיבור	מ א נ י ש (באַלאַדע)
ר' נחמקעס מעשיות	אויב נישט נאָך העכער
ר' יוחנן מלמדס מעשהלעך	מ ק ו ב ל י ם
כרת	א גילגול פון א ניגון
שימחה שבשימחה	שהשימחה במעונו
דרשה - געשאַנק	צווישן צוויי בערג
דער בעל-שם פירט אויס א שידוך	משנת חסידים
אַ נ ט פ ל ע ק ט	א שמועס
אז מען זאָגט משוגע — גלויב	ניסים ונפלאות
אויף דער פרישער לופט	הכנסת כלל
בערל דער שניידער	

צווייטער באנד

רעאליסטישע פאָלקסטימלעכע געשיכטן

א קלעזמערס טויט	ערב פאָלקסטימלעכע געשיכטן —
נעילה אין גיהנום	אריינפיר-וואָרט פונעם מפרשן
דער גולם	יעקב באַטשאַנסקי.
די אַכטע אָפטיילונג פון גיהנום	דאָס שמריימל
ביים פאָקיר	דער שבת-גוי
משיחם צייטן	דער כעלעמער מלמד
אַבער דאוונען מוז מען דאָך	באַנציע שוויג
דער קאַלאַניסט	פיר דורות — פיר צוואות
די פרומע קאָץ	דער משולח
די דין-תורה	דער משוגענער בטלן

גלאַס אַר

דריי טויזנט ווערטער, העברעאישע און יידישע, פארטייטשט און מסביר געווען פון ש מ ש ו ן ד ו ן ס ק י

ד ר י ט ע ר א ו ן פ ע ר ט ע ר ב א ן ד

פּאַרקסטימלעכע געשיכטן

ב א ן ד א.

דאָס פּאַרטעך	— דער קינסטלער
די תּאוּוה צו קלײדער	אריינפיר־וואָרט פונעם בעל מפרשן
לא תחמוד	יעקב באַטאשאַנסקי.
דער אוצר	די ירושה (אַנשטאַט א פּאַררעדע)
א גאַנץ יאָר שיכור, פורים ניכטער	דריי חופות
איבער א שמעק טאַבעק	ביים גוסס צוקאַפּנס
א הלום פון א ליטווישן מלמד	דריי מתנות
כיבוד אב	מסירת־נפש
דער הינטישער סדר	אַן אַפּקומעניש
	אַראַפּגעלאָזטע אויגן

ב א ן ד ב.

צו ז א מ ע ן	ס'איז גוט
דער קרבן	מאָטל פּרינץ
פּריון שבויים	דער קונצענמאַכער
דאָס גלעזל	שטומע נשמית
ר' יוחנן גבאי	א) צוויי וועגן, צוויי משלים
דער די־תורה מיטן ווינט	ב) ניסים אויפן ים
דער שפּילער	ג) א קאפיטל תּהילים, אָדער יוחנן
דער אַרענדאַר	דער וואַסער־טרעגער און דער אורח־חיים
דער זיווג, אָדער שרה בת־טובים	ד) שמע ישראל אָדער דער באַם
מלווה מלכה	זיבן גוטע יאָר

I

י. 5. פּרץ און די יידישע פרוי

א קעס פון א יידענע	די יידישע פרוי אין די ווערק פון
שלום - בית	י. 5. פּרץ — אריינפיר-וואָרט פּוּר
ער און זי	נעם בעל מפרשן יעקב באַטאשאַנ- סקי.
דאָס קראַנקע יינגל	האשה מרת חנה
ווענוס און שולמית	שרייב א פעליעטאָן
די סקולער רביצין	מוסר
מענדל בריינעם	וואָס הייסט נשמה?
די פאַרשטויסענע	

II

י. 5. פּרץ — דער דיכטער

דער פּאָעט	פּרץ דער דיכטער — אריינפיר-וואָרט
די רייזע איבער דער וועלט	פונעם בעל מפרשן יעקב באַטא- שאַנסקי.
ברידער	ביי א פרעמדן חופה-קלייד
אמת און שקר	מיין מוזע
דריי נייטאָרנס	קליינע מענטשן
יוכבד	שוואַרצע פליגל
טרייסט	די צייט
א טעאָטער איז די וועלט	מיין נישט די וועלט איז א קרעטשמע
איך גיי ארום אין פרעמדן וואַלד	באַשאַפן...
די גאַלדענע קייט.	כ'בין א רעגן-וואָרעם

דער רבי האלט זיך אלץ אין די זייטן פון די גאסן, אין די שאַטנעס פון
די הייזער... פון איין הויז צום אנדערן שווימט ער ארויס
און דער ליטוואק נאָך אים.

איב נישט נאך העכער

(א חסידישע דערציילונג)

און דער נעמיראָווער פלעגט מליחות-צייט יעדן פרימאָרגן
נעלם ווערן, פארשווינדן!

מען פלעגט אים נישט זען אין ערגעץ: נישט אין שיל, נישט
אין ביידע בתי-מדרשים, נישט ביי א מנין, און אינדערהיים
אודאי און אודאי נישט. די שטוב איז געשטאנען אָפן, ווער עס
האָט געוואָלט, איז אריין און ארויסגעגאנגען; געגנבעט ביים רבין
האָט מען נישט, אָבער קיין לעבעדיק באשעפעניש איז אין
שטוב נישט געווען.

וואו קען זיין דער רבי?

וואו זאל ער זיין? מן הסתם אין הימל! ווייניק געשעפטן האָט
א רבי פאר ימים-נוראים צו פארזאָרגן? יידעלעך, קיין עין-הרע,
דארפן פרנסה, שלום, געזונט, גומע שידוכים, ווילן גוט און פרום
זיין, און די זינד זיינען דאָך גרויס, און דער שמן מיט זיינע טויזנט
אויגן קוקט פון איין עק וועלט ביז דער צווייטער, און ער זעט,
און פארקלאָגט, און מסרמ... און — ווער זאל העלפן, אז נישט
דער רבי?

אזוי האָט דער עולם געמראַכט.

איינמאָל איז אָבער אַנגעקומען א ליטוואַק, לאכט ער! איר
קענט דאָך די ליטוואַקעס: פון מוסר-ספרים האלטן זיי ווייניק,
דערפאר שטאַפן זיי זיך אָן מיט ש"ס ופוסקים, ווייזט דער ליטוואַק
א בפירוש גמרא — די אויגן שמעכט ער אויס, אפילו משה רבינו,

ווייזט ער, האט ער ביים לעבן נישט געקאנט ארויף אויפן הימל,
נאר געהאלטן זיך צען טפחים א ו נ ט ע ר ז ה י מ ל ! נו, גיי
שפאר זיך מיט א ליטוואק!

— וואו-דען קומט אהין דער רבי?

— מיין דאגה! — ענטפערט ער און ציט מיט די אקסל, און
תוך כדי דבור (וואס א ליטוואק קען!) איז ער זיך מיישב, צו דער-
גיין די זאך.

נאך דעם זעלבן פארנאכט, באלד נאך מעריב, גנבעט זיך דער
ליטוואק צום רבין אין חדר אריין, לייגט זיך אונטערן רבינס בעט,
און ליגט. ער מוז אפשווארמטן די נאכט און זען, וואו דער רבי קומט
אהין, וואס ער טוט סליחות-צייט.

אן אנדערער וואלט אפשר איינגעדערעמלט און פארשלאפן די
צייט; א ליטוואק טוט זיך אן עצה: לערנט ער זיך אויסווייניק א
גאנצע מסכתא. איך געדענק שוין נישט, חולין צי נדרים.

פארטאג הערט ער, ווי מען קלאפט צו סליחות.

דער רבי איז שוין נישט געשלאפן א צייט. ער הערט אים
שוין אפשר א גאנצע שעה קרעכצן.

ווער עס האט געהערט דעם נעמיראווער קרעכצן, ווייסט, ווי
פיל צער פאר כל ישראל, וויפיל יסורים עס האט געשמעקט אין
זיין יעדן קרעכצן... די נשמה פלעגט אויסגיין, הערנדיק דאס
קרעכצן. א ליטוואק האט דאך אבער אן אייזן הארץ, הערט ער
צו און ליגט זיך ווייטער. דער רבי ליגט אויך: דער רבי, זאל
לעבן, א ו י פ נ בעט, דער ליטוואק א ו נ ט ע ר ז ה י מ ל ! בעט.

דערנאך הערט דער ליטוואק, ווי די בעטן אין הויז הויבן אן
סקריפען... ווי די בני-בית כאפן זיך ארויס פון די בעטן, ווי מען
מורמלט א יידיש ווארט, מען גיסט וואסער אויף די נעגל, עס
קלאפן אויף-אויף-צו די טירן... דערנאך איז דער עולם ארויס פון

שמוב, עם ווערט ווייטער שמיל און פינצמער, דורכן לאַדן שיינט
 קוים אריין א קליין ביסל ליכט פון דער לבנה...
 מודה האָט ער געווען, דער ליטוואק, אז ווען ער איז געבליבן
 איינער אליין מיטן רבין, איז אים באפאלן אן אימה. די הויט איז
 שוין אים אויפגעלאָפן פאר שרעק, די וואַרצלען פון די פאות האָבן
 אים געשמאַכן אין די שלייפן ווי די נאָדלען.
 א קלייניקייט: מיטן רבין, און סליחות-צייט, פארטאָג, אליין
 אין שמוב!...
 א ליטוואק איז דאָך אַבער איינגעשפארט, צימערט ער ווי א
 פיש אין וואסער און ליגט. —

ענדלעך, שטייט דער רבי, זאָל לעבן, אויף...
 פריער טוט ער וואָס א ייד דארף טאָן... דערנאָך גייט ער צו
 צו דעם קליידער-אלמער און נעמט ארויס א פעקל... עם באווייזן
 זיך פויערשע קליידער: לייוונטענע פלודערן, גרויסע שטיוול, א
 סיערמיענגע, א גרויס פומערן היטל מיט א ברייטן לאנגן לעדער-
 נעם פאס, אויסגעשלאָגן מיט מעשענע נעגעלעך.

דער רבי טוט עם אָן...

פון דער קעשענע, פון סיערמיענגע, שטארט ארויס אן עק פון
 א גראָבן שמריק... פון א פויערשן שמריק!

דער רבי גייט ארויס; דער ליטוואק — נאָך!

דורכגייענדיק, מרעט אָפּ דער רבי אין קיך, בויגט זיך איין,
 פון אונטער א בעט נעמט ער ארויס א האק, פארלייגט זי אונטערן
 פאס און גייט ארויס פון שמוב.

דער ליטוואק צימערט, נאָר ער מרעט נישט אָפּ.

א שמילער, ימים-נוראימדיקער פחד וויגט זיך איבער די טונ-
 קעלע גאסן. אָפּט רייסט זיך ארויס א געשריי פון סליחות פון

ערנען א מנין. אדער א קראנקער קרעכץ פון ערנען א פענצמער...
 דער רבי האלט זיך אלץ אין די זיימן פון די גאסן. אין די שאַמן
 פון די הייזער... פון איין הויז צום אנדערן שווימט ער ארויס און
 דער ליטוואק נאָך אים...

און דער ליטוואק הערט. ווי זיין אייגן הארץ-קלאפן מישט
 זיך צוזאמען מיטן קול פון רבינס שווערע טריט; אָבער גיין גייט
 ער, און קומט צוזאמען מיטן רבין, אויס דער שאַט ארויס.

הינטער דער שאַט שטייט א וועלדל.

דער רבי, זאָל לעבן, נעמט זיך אין וועלדל אריין. ער מאכט
 א דרייסיק-פערציק טריט און שמעלט זיך אָפּ ביי א ביימל און
 דער ליטוואק ווערט נבהל ומשתומם, זעענדיק, ווי דער רבי נעמט
 ארויס פון פאס די האק און שלאָגט אין ביימל אריין.

ער זעט, ווי דער רבי האקט און האקט, ער הערט ווי דאָס
 ביימל קרעכצט און קנאקט און דאָס ביימל פאלט, און דער רבי
 שפאלט עס אויף ליפעס... די ליפעס — אויף דינע שייטלעך; און
 ער מאכט א בינטל האַלץ, נעמט עס ארום מיטן שטריק פון קע-
 שענע, ער ווארפט דאָס בינטל האַלץ איבער די פלייצעס, שמעקט
 צוריק אריין די האק אינעם פאס, לאָזט זיך ארויס פון וואלד און
 גייט צוריק אין שאַט אריין.

אין א הינטער-געסל שמעלט ער זיך אָפּ ביי אן אַריס, האלב
 איינגעבראָכן הייזל און קלאפט אָן אין פענצמערל.

— ווער איז? — פרעגט מען דערשראָקן פון שמוב ארויס. דער
 ליטוואק דערקענט, אז עס איז א קול פון א יידענע, פון א קראַנ-
 קער יידענע.

— יא! ענטפערט דער רבי אויף פויעריש לשון.

— קמא יא? פרעגט מען ווייטער פון שמוב.

און דער רבי ענטפערט ווייטער, אויף מאלאַראַסיש לשון:
 וואסיל!

— וואָס פאר א וואסיל און וואָס ווילסטו, וואסיל?

— האַלץ, זאָגט דער פארשמעלטער וואסיל, האָב איך צו פארקויפן! זייער ביליק... כחצי חנם האַלץ!
און, ניט ווארטנדיק אויף א תשובה, נעמט ער זיך אין שטוב אריין.

דער ליטוואק גנבעט זיך אויך אריין און, ביים גרויען ליכט פון פריען מאָרגן, זעט ער אן אַרימע שטוב, צעבראַכן, אַרים כלי- בית... אין בעט ליגט א קראַנקע יידענע, פארוויקלט מיט שמאמעס, און זי זאָגט מיט א ביטער קול:

— קויפן? מיט וואָס זאָל איך קויפן? וואו האָב איך, אַרימע אלמנה, געלט?

— איך וועל דיר באַרגן! ענטפערט דער פארשמעלטער ווא- סיל, אינגאנצן זעקס גראַשן!

— פונדאנען וועל איך דיר באצאָלן? קרעכצט די אַרימע יידענע.

— נאָריש מענטש — מוסרט זי דער רבי, — זע, דו ביסט אן אַרימע קראַנקע יידענע און איך געטרוי דיר דאָס ביסל האַלץ, איך בין ב ט ו ח, אז דו וועסט באצאָלן; און דו האַסט אזא שמאָרקן, גרויסן גאַט, און געטרויסט אים נישט... און האַסט אויף אים אויף נאָרישע זעקס גראַשן פארן בינטל האַלץ, קיין כסחון נישט!

— און ווער וועט מיר איינהייצן? קרעכצט די אלמנה, — איך האָב דען כוח אויפצושטיין? מיין זון איז אויף דער אַרבעט געבליבן.

— איך וועל דיר איינהייצן אויך — זאָגט דער רבי.

און, אריינלייגנדיק דאָס האַלץ אין אויוון, האַט דער רבי, קרעכצנדיק, געזאָגט פון סליחות דעם ע ר ש ט ז פּוּמּוּן...
און, אז ער האַט עס אונטערנעצונדן, און דאָס האַלץ האַט

פריילעך געברענט, האָט ער געזאָגט, שוין אביסל לוסטיקער, פון
די סליחות דעם צווייטן פון פון . . .
דעם דריטן פומון האָט ער געזאָגט, ווען עס האָט זיך אויס-
געברענט און ער האָט די בלעך פארמאכט...

דער ליטוואק, וואָס האָט דאָס אלץ געזען, איז שוין געבליבן
א נעמיראווער חסיד.

און שפעטער, אויב א חסיד האָט אמאל דערציילט, אז דער
נעמיראווער הייבט זיך אויף, סליחות-צייט, יעדן פרימאָרגן, און
פליט ארויף אין הימל אריין, פלעגט שוין דער ליטוואק נישט לאָבן,
נאָר צוגעבן שמילערהייט:

— אויב נישט נאָך העכער!...

„אויב נישט נאָך העכער“ איז איינע פון די בארימטסטע זאכן פּרצ'ס
און די בארימטסטע חסידישע מעשה זיינע. און דאָס דאָזיקע איז נישט
אָן א פארוואָס. פאראן דאָ דער גאנצער חן פון פּרצ'ס סטיל, זיין בליצקייט
אין דיאלאָג און זיין אקאָרד-בליץ, וואָס דעקט אויף דעם גאנצן הימל און
ווייזט, אז די מענטשלעכקייט אויף דער ערד איז העכער פון הימל.
דעם שטויס צו „אויב נישט נאָך העכער“ האָט פּרצ'ן געגעבן א
חסידישע מעשה וועגן משה לייב סאָסעווער, (און אויך וועגן אנדערע
רביים) אז ער האָט זיך איבערגעטון ווי א פויער און האָט אָנגעהאקט האַלץ
פאה א קראנקער פרוי און איר געבראכט און ווען זי האָט געזאָגט, אז זי
האָט נישט קיין געלט, האָט ער געענטפערט, אז ער וועט איר געטרויען
און ווען זי האָט געפרעגט, ווער עס וועט איינהייצן, האָט ער געענטפערט:
א יך.

פּרצ' האָט דעם דיאלאָג צווישן דער פרוי און דעם פאָר א פויער פאָר-
שטעלטן רבין, אנטוויקלט און אין אים אריינגעפירט חסידישע ביטהונך-
געדאנקען און ער האָט אריינגעפירט דעם ליטוואק, וואָס גלויבט נישט,
אז דער רבי איז אין הימל. און וואָס ווייסט, אז אפילו משה רבינו האָט
זיך געהאלטן צען טעפחים אינטער דעם הימל. און דווקא דער ליטוואק,
וואָס גלויבט נישט אין רבין, איז דער דאָזיקער, וואָס זאָגט דערנאָך, אז
דער רבי געפינט זיך — אויב נישט נאָך העכער פונעם הימל.

אין „עפיוואָרדן פון מיין לעבן“ דערציילט אברהם רייזען, אז ווען פּרץ האָט צום ערשטן מאל געלייענט „אויב נישט נאָך העכער“ פאר יעקב דינעוואָן, ד"ר י. לוריאָ און פ. א. ר. ז. יי. האָט ער אַ סך מער באַטאָנט דאָס הומאָריסטישע, ווי דאָס פאטעטישע. און דאָס מעשהלע פאר זיך פאַרמאָנט טאַקע הומאָר. עס איז פאַראַן הומאָר אין דעם אופן ווי דער רבי־פּויער רעדט מיט דער קראַנקער פרוי און עס איז אוודאי פאַראַן הומאָר אין דעם אופן ווי דער ליטוואַק פּאָלעמיוירט מיט די חסידים און ווי ער גייט אויספּרואוון די זאָך און לייגט זיך אונטער דעם רבינס בעט. פאַראַן דאָ פּרצ'ס שיטה, פון ווייזן דאָס חסידות נישט ווי א רעלי- גיעזע באוועגונג, וואָס הייבט אויף דעם מענטשן ביז צום הימל, נאָר ווי א הומאַניטאַרע באוועגונג, וואָס האַלט, אז מענטשלעכקייט איז העכער ווי אַלץ.

דער גרויסער פאטעטישער טאָן קומט מיט דעם לעצטן זאָג פון ליטוואַק, וואָס געהער צו די סאַמע שטאַרקסטע בליצן פון דעם בליצנדיקן פּרץ. דער „יש קונה עולמו בשעה אחת“ דאַרף דאָ פאַרביטן ווערן אויף דער פאַראַפּראַזע „יש קונה עולמו במאמר אחד“. דער איינער זאָג „אויב נישט נאָך העכער“ האָט גרויס געמאַכט די דאָזיקע חסידישע זאך און טאַקע — פּרצ'ן אַליין...

וואָלט די וועלט צייט געהאַט, וואָלט עמיצער אפשר אַמאָל באַמערקט, אַז
באַנציע (אויך אַ מענטש) האָט לעבעדיקערהייט צוויי אויסגעלאָשענע
אויגן און שרעקלעך איינגעפאַלענע באַקן.

באנציע שווייג

דא, אויף דער וועלט, האט באנציע שווייגס טויט גאר קיין איינדרוק נישט געמאכט! פרעגט עמעצן בחרם: ווער באנציע איז געווען, ווי אזוי ער האט געלעבט, אויף וואס ער איז גע- שטאָרבן; צי האט אין אים דאס הארץ געפלאצט, צי די כוחות זיינען אים אויסגעגאנגען, צי דער מאַרד-ביין האט זיך איבערגע- בראַכן אונטער אַ שווערער לאַסמ... ווער ווייסט? אפשר איז ער גאר פאַר הונגער געשטאָרבן!

אַ פּערד אין טראַמוויי-שפּאַן זאָל פּאַלן, וואָלט מען זיך מער אינטערעסירט. עס וואָלטן צייטונגען געשריבן, הונדערטער מענ- טשן וואָלטן פון אלע גאַסן געלאָפן און די נבלה באַקומט; באַ- טראַכט אפילו דאָס אַרמ, וואו די מפּלה איז געווען...

גאר דאָס פּערד אין טראַמוויי וואָלט אויך די זכיה נישט געהאַט, ווען ס'זאָל זיין אזוי פיל פּערד ווי מענטשן — טויזנט מיליאָן!

באנציע האט שמיל געלעבט און איז שמיל געשטאָרבן; ווי אַ שאַטן איז ער דורך — דורך און דורך וועלט!

אויף באַנציעס ברית האט מען קיין וויין נישט געטרונקען, עס האָבן קיין כוסות געקלונגען! צו בר-מצווה האט ער קיין קליי- גענדיקע דרשה נישט געזאָגט... געלעבט האט ער ווי אַ גרוי קליין קערנדל זאָמד ביים ברעג פון ים, צווישן מיליאָנען זיינס גלייכן; און, אז דער ווינט האט אים אויפגעהויבן און אויף דער אנדערער זייט ים אריבערגעזאָגט, האט עס קיינער נישט באַמערקט.

ביים לעבן האט די נאַסע בלאַמע קיין צייכן פון זיין פּוס נישט באַהאַלטן; גאַבן טויט — האט דער ווינט דאָס קליינע ברעטל פון זיין קבר אומגעוואָרפן; דעם קברנס ווייב האט עב

געפונען ווייט פון קבר און דערמיט א טעפל קארטאפל אפגע-
קאכט... עם איז דריי טעג נאך באנציעס טויט, פרעגט דעם קברן
בחרם, וואו ער האט אים געלייגט.

וואלט באנציע א מצבה געהאט, וואלט אפשר איבער הונ-
דערט יאר אן אלטערטום-פארשער זי געפונען, און דער נאמען
„באנציע שווייג“ וואלט נאך אמאל איבערגעקלונגען אין
אונדזער לופט.

א שאטן! זיין פאטאגראפיע איז נישט געבליבן ביי קיינעם
אין מוח, ביי קיינעם אין הארץ; עם איז פון אים קיין זכר געבליבן!
„קיין קינד, קיין רינד“; עלנט געלעכט — עלנט געשטארבן!
ווען נישט דער מענטשלעכער גערודער, וואלט אפשר עמע-
צער אמאל דערהערט ווי באנציעס מארך-ביין האט אונטער דער
לאסט געקנאקט; וואלט די וועלט מער צייט געהאט, וואלט עמע-
צער אפשר אמאל באמערקט, אז באנציע (אויך א מענטש) האט
לעבעדיקערהייט צוויי אויסגעלאשענע אויגן און שרעקלעך אייני-
געפאלענע באקן; אז אפילו ווען ער האט גאר שוין קיין לאסט
נישט אויף די פלייצעס, איז אים אויך דער קאפ צו דער ערד
געבויגן, גלייך ער וואלט לעבעדיקערהייט זיין קבר געזוכט, וואלט
אזוי ווייניק מענטשן ווי פערד געווען, וואלט אפשר אמאל עמעצער
געפרעגט: וואו איז באנציע אהינגעקומען?!

ווען מען האט באנציען אין שפיטאל אריינגעפירט, איז זיין
ווינקל אין סומערינע נישט ליידיק געבליבן — עם האבן דערויף
צען זיינס-גלייכן געווארט, און צווישן זיך דעם ווינקל „אין פלום“
ליצמירט; ווען מען האט אים פון שפיטאל-בעט אין טויטן-שטיבל
אריינגעטראגן, האבן אויפן בעט צוואנציק ארעמע קראנקע גע-
ווארט... ווען ער איז ארויס פון טויטן-שטיבל — האט מען צוואנ-
ציק הרוגים פון אונטער אן איינגעפאלן הויז געבראכט — — —
ווער ווייסט ווי לאנג ער וועט רואיק וואוינען אין קבר? ווער ווייסט
וויפל עם ווארטן שוין אויף דעם שטיקל פלאץ...

שמיל געבוירן, שמיל געלעכט, שמיל געשטארבן און נאך
שמילער באגראבן.

נאָר נישט אזוי איז געווען אויף יענער וועלט! דאָרטן
האַט באַנציעס מױט אַ גרויסן רושם געמאַכט!

דער גרויסער שופּר פון משיחם צייטן האָט געקלונגען אין
אַלע זיבן הימלען: באַנציע שווייג איז נפּטר געוואָרן! די
גרעסטע מלאכים מיט די ברייטסטע פליגל זיינען געפלוין און
איינער האָט דעם אַנדערן איבערגעגעבן: „באַנציע איז נתבקש
געוואָרן בישיבה של מעלה!“ אין גן-עדן איז אַ רעש, אַ שמחה,
אַ גערודער: „באַנציע שווייג! אַ שפּאַס באַנציע שווייג!“

יונגע מלאכּימלעך מיט בריליאַנטענע אייגעלעך, גאַלדענע
דראַט-אַרבעטנדיקע פליגעלעך און זילבערנע פאַנטאַפעלעך זיינען
באַנציען אַנטקעגנגעלאָפּן מיט שמחה. דער גערויש פון די פליגל,
דאָס קלאַפּן פון די פאַנטאַפעלעך און דאָס פריילעכע לאַכן פון די
יונגע, פרישע, רוזיקע מיילעכלעך האָט פאַרפולט אַלע הימלען
אין איז צוגעקומען ביז צום כסא-הכבוד, און גאַט אַליין האָט אויך
שוין געוואוסט, אַז באַנציע שווייג קומט!

אַברהם אבינו האָט זיך אין טויער פון הימל געשמעלט, די
רעכטע האַנט אויסגעשמרעקט צום ברייטן „שלום עליכם“ און
אַ זיסער שמיכל שיינט אזוי העל אויף זיין אַלמן פנים.

וואָס רעדלט אזוי אין הימל?

דאָס האַבן צוויי מלאכים, אין גן-עדן אַריין פאַר באַנציעס
וועגן אַ גינגאַלדענע פאַמערשמול אויף רעדלעך געפירט!
וואָס האָט אזוי העל געבליצט?

דאָס האָט מען דורכגעפירט אַ גאַלדענע קרוין מיט די טייער-
סטע שטיינער געזעצט; אַליץ פאַר באַנציען!
— נאָך פאַרן פּסק פון בית-דין של מעלה? — פּרעגן די צדיקים
פאַרוואַנדערט און נישט נאָר אַן קנאה.

— אַ! — ענטפערן די מלאכים, — דאָס וועט זיין אַ פּראַסטע
פּוסטע פאַרמע! קעגן באַנציע שווייג, וועט אפילו דער קמיגור קיין
וואָרט אין מויל נישט געפינען! דער „משפּט“ וועט דויערן פינף
מינוט!

— איר שפּילט זיך מיט באַנציע שווייג? — — —

אז די מלאכימלעך האבן באַנציען געכאפט אין דער לופט און אַפגעשפילט אים א זמר; אז אברהם אבינו האָט אים ווי אן אלטן קאמערעד די האנט געשאַקלט; אז ער האָט געהערט, אז זיין שטיל איז גרייט אין גן-עדן; אז אויף זיין קאפ ווארט א קרוין; אז אין בית-דין של מעלה וועט מען איבער אים קיין וואָרט נישט רעדן — האָט באַנציע, גלייך ווי אויף יענער וועלט, געשווייגן פאר שרעקן. עס איז אים דאָס הארץ אַנטהאַנגען. ער איז זיכער, אז דאָס מוז זיין אַ חלום, אָדער אַ פראַסטער מעות.

ער איז צו ביידע געוואוינט. נישט איינמאָל האָט זיך אים אויף יענער וועלט געהלומט, אז ער קלויבט געלט אויף דער פאָד-לאַגע, גאַנצע אוצרות ליגן... און אויפגעכאפט האָט ער זיך נאָך א גרעסערער קבצן ווי געכטן... נישט איינמאָל האָט אים עמעץ פאר מעות צוגעשמייכלט, א גוט וואָרט געזאָגט און איבערגע-דרייט זיך און אויסגעשפיגן...

— מיין מזל — טראכט ער — איז שוין אזוי!

און ער האָט מורא די אויגן אויפצוהייבן, דער חלום זאל נישט פארשווינדן; ער זאל זיך נישט אויפכאפן ערגעץ אין א הייל צווישן שלאַנגען און עקדעשן; ער האָט מורא פון מויל אַ קלאַנג ארויסצולאָזן, מיט א גליד א ריר צו טון — מען זאל אים נישט דערקענען און אוועקשליידערן אין כף-הקלע...

ער ציטערט און הערט נישט די מלאכימס קאַמפלימענטן, זעט נישט זייער מאַנצן ארום אים, ער ענטפערט נישט אברהם אבינו אויפן הערצלעכן „שלום עליכם“, און — געפירט צום בית-דין של מעלה — זאָגט ער אים קיין „גוט מאַרגן“ נישט...

אויסער זיך איז ער פאר שרעק!

און זיין שרעק איז נאָך גרעסער געוואָרן, אז ער האָט, נישט ווילנדיק, דערזען די פאָדלאַגע פון בית-דין של מעלה. סאַמע אלאבאַסטער מיט בריליאַנטן! „אויף אזא פאָדלאַגע שטייען מיינע פיס!“ — ער וועט אין גאַנצן פארשמאַרט! „ווער ווייסט וועלכן גביר, וועלכן רב, וועלכן צדיק מען מיינט... ער וועט קומען — וועט זיין מיין פינצטערער סוף!“

פאר שרעק האָט ער אפילו נישט געהערט ווי דער פרעזי-

דענט האָט בפירוש אויסגערוּפֿן: „דער משפּט פֿון באַנציע שווייג!“
און, דערלאַנגענדיק דעם מליץ-יושר די אַקטן, געזאָגט: „לעז, נאָר בקיצור!“

מיט באַנציען דרייט זיך דער גאַנצער סאַלאָן. עס רוישט אים
אין די אויערן. אינעם גערויש הערט ער דאָך אלע מאָל שאַרפֿער
און שאַרפֿער דעם מלאַכס, מליצס זיס קול ווי אַ פּידל:
— זיין נאַמען — הערט ער — האָט אים געפּאַסט, ווי עס
פּאַסט אַ קלייד פֿון אַן אַרטיסט אַ שניידערס האַנט צו אַ שלאַנק
לייב.

— וואָס רעדט איר? — פּרעגט זיך באַנציע, און ער הערט
ווי אַן אומגעדולד קול האַקט אים איבער און זאָגט:
— נאָר אַן משלים!

— ער האָט זיך קיינמאַל — הויכט ווייטער אַן דער מליץ
יושר — אויף קיינעם נישט געקלאָגט, נישט אויף גאַט, נישט אויף
לייט; אין זיין אויג האָט קיינמאַל נישט אויפגעפלאַמט קיין פּונק
פֿון האַס, ער האָט עס קיינמאַל נישט אויפגעהויבן מיט אַ פּרע-
טענזיע צום הימל.

באַנציע פאַרשטייט ווייטער נישט אַ וואָרט, און דאָס האַרמע
קול שלאָגט ווייטער איבער:
— אַן רעטאַריק!

— איוב האָט נישט אויסגעהאַלטן. באַנציע איז אומגליקלעך-
כער געווען —

— פּאַקטן, טרוקענע פּאַקטן! — רופּט נאָך אומגעדולדיקער
דער פּרעזעס.

— צו אַכט מאָג האָט מען אים מל געווען —

— נאָר אַן ר ע א ל י ז ס !

— אַ מוהל אַ פּושער האָט דאָס בלוט נישט פאַרהאַלטן —
— ווייטער!

— ער האָט אלץ געשוויגן (פּירט ווייטער דער מליץ-יושר)
אַפּילו ווען די מומער איז אים געשטאַרבן און ער האָט צו דרייצן
יאָר אַ שטיפּמאַמע באַקומען... אַ שטיפּמאַמע אַ שלאַנג, אַ מרשעת...
— מיינט מען דאָך אַפּשר פאַרט מיך? — טראַכט באַנציע —

— אן אינמינאציעס אויף דריטע פערזאנען. — בייזערט זיך דער פרעזעס.

— זי פלעגט אים קארגן דעם ביסן... אייערנעכטיק פאר-
שימלט ברויט... האַר-פלאַקס פאַר פלייש... אים געגעבן, און זי
האַט קאַווע מיט סמעטענע געטרונקען —

— צו דער זאך! — שרייט דער פרעזעס.

— זי האַט אים פאַר דאַס קיין נעגל נישט געקארגט און זיין
ברוין און בלוי לייב פלעגט ארויסקוקן דורך אלע לעכער פון זיינע
פארשימלט-צעריסענע קליידער... ווינטער אין די גרעסטע פרעסט
האַט ער איר באַרוועס אויפן הויף האַלץ געהאַקט, און די הענט
זיינען צו יונג און צו שוואַך געווען, די קלעצעלעך צו דיך, די האַק
צו שטומפיק... נישט איינמאַל האַט ער זיך די האנט פון די גע-
לענקן אויסגעריסן, נישט איינמאַל האַט ער זיך די פיס אַפּגע-
פרוירן, נאַר געשווייגן האַט ער, אפילו זיך פאַרן פאַטער —
נישט געקלאַגט. — ענדיקט דער מליץ-יושר דעם זאַץ.

— פאַרן שיכור! — לאַכט אריין דער קטיגור, און באַנציען
זוערט קאלט אין אַלע איברים —

— און שמענדיק עלנט — זאַגט דער מליץ-יושר ווייטער —
קיין חבר, קיין תלמוד-תורה, קיין חדר... קיין גאַנץ בנד... קיין
פרייע מינוט.

— פאַקטן! — רופט ווייטער דער פרעזעס.

— ער האַט געשווייגן אפילו שפעטער, ווען דער פאַטער
האַט אים, שיכורערהייט אמאַל אַנגעכאַפט ביי די האַר און איג-
מיטן אַ שנייעדיקער ווינטער-נאַכט אַרויסגעוואַרפן פון שטוב.
ער האַט זיך שנעל אויפגעהויבן פון שניי און איז אנמלאַפן וואו
די אויגן האַבן אים געטראַגן...

אויפן גאַנצן וועג האַט ער געשווייגן... ביים גרעסטן הונגער
האַט ער נאַר מיט די אויגן געבעטלט.

ערשט אין אַ שווינדלדיקער, נאַסער פּרילינג-נאַכט, איז ער
אין אַ גרויסער שטאַט אַריינגעקומען, ער איז אריין ווי אַ טראַפּן
אין אים און דאָך האַט ער די אייגענע נאַכט אין אַרעסט פאַר-
בראַכט... ער האַט געשווייגן, נישט געפרעגט פאַרוואַס, פאַר ווען?

ער איז ארויס און די שווערסטע ארבעט געזוכט. נאָר ער האָט געשוויגן!

שווערער פאר דער ארבעט איז געווען זי צו געפינען — ער האָט געשוויגן!

באָדנדיק זיך אין קאלמן שווייס, צוזאמענגעדריקט אונטער דער שווערסטער לאסט, ביים גרעסטן קראמף אין ליידיקן מאָגן — האָט ער געשוויגן!

באשפּריצט פון פרעמדער בלאַטע, באשפיגן פון פרעמדע מיילער, געיאַגט פון טראַטוארן מיט דער שווערסטער לאסט אראפ אין גאסן צווישן דראַשקעס, קארעטן און טראמווייס, קוקנדיק יעדע מינוט דעם טויט אין די אויגן אריין — האָט ער געשוויגן! ער האָט קיינמאָל נישט איבערגערעכנט, וויפל פוד לאסט עס קומט אויס אויף א גראַשן, וויפל מאָל ער איז געפאלן ביי יעדן גאנג פאר א דרייער, וויפל מאָל ער האָט שיר-נישט די נשמה אויסגעשפיגן, מאַנענדיק זיין פארדינסט; ער האָט נישט גערעכנט, נישט זיין, נישט יענעם מזל, נאָר געשוויגן!

זיין אייגן פארדינסט האָט ער אויך נישט הויך געמאַנט. ווי א בעטלער האָט ער זיך ביי דער טיר געשמעלט, און אין די אויגן האָט זיך א הינמישע בקשה געמאַלט! „קום שפעטער“ און ער איז פארשוואונדן שמיל ווי א שאַטן, כדי שפעטער נאָך שמילער אויס-צובעטלען זיין פארדינסט.

ער האָט אפילו געשוויגן, ווען מען פלעגט אים אַפרייסן פון זיין פארדינסט, אָדער אריינווארפן א פאלשע מטבעע!... ער האָט אלץ געשוויגן...

— מיינט מען דאָך טאקע מיך! — טרייסט זיך באַנציע.

— איינמאָל — זאָגט ווייטער דער מליץ-יושר, נאָך אַ טרונק וואסער — איז אין זיין לעבן אן ענדערונג געשען... עס איז דורכ-געפלוין א קאָטש אויף גומענע רעדער מיט צעפלאַשעמע פערד... דער שמייסער איז שוין לאַנג פון ווייטנס געלעגן מיט א צעשפאַל-מענעם קאַפּ אויפן ברוק... פון די דערשראָקענע פערדס מיילער שפּריצט דער שוים, פון אונטער די פאָדקאוועס יאָגן זיך פונקט.

די אויגן בלישמשען ווי ברענענדיקע שטורקאצן אין א פינצמערער
נאכט — און אין קאמט זיצט נישט טויט נישט לעכעדיק א מענטש.
און באנציע האט די פערד פארהאלטן.

און דער געראטעוועטער איז געווען א ייד א בעל-צדקה און
האט באנציען די טובה נישט פארגעסן.

ער האט אים דעם געהרגטנס בייטש איבערגעגעבן; באנציע
איז א שמייסער געווארן! נאך מער — ער האט אים חתונה גע-
מאכט, נאך מער — ער האט אים אפילו מיט א קינד פארזארגט —
און באנציע האט א ל י געשוויגן!

— מיך מיינט מען, מיך! — באפעסטיקט זיך באנציע אין דער
דעה, און האט דאך נישט די העזה אן אויג צו ווארפן אויפן „בית-
דין של מעלה“...

ער הערט זיך ווייטער איין צום מלאך-מליין:

— ער האט געשוויגן אפילו ווען זיין בעל-טובה האט אין
קורצן באנקראטירט און אים זיין לוינ נישט באצאלט...

ער האט געשוויגן אפילו ווען דאס ווייב איז פון אים אנטלאפן
און איבערגעלאזט אים א קינד פון דער ברוסט...

ער האט געשוויגן אפילו מיט פופצן יאר שפעטער, ווען דאס
קינד איז אויסגעוואקסן און גענוג שטארק געווען — באנציען
ארויסצואווארפן פון שטוב...

— מיך מיינט מען, מיך! — פרייט זיך באנציע.

— ער האט אפילו געשוויגן — הויבט אן ווייטער און טרויער-
ריקער דער מלאך-מליין — ווען דער אייגענער בעל-טובה האט זיך
מיט אלע אויסגעגלייכט, נאר אים קיין גראשן שכירות נישט צוריק-
געגעבן — און אפילו דעמאלט, ווען ער איז באנציען (ווייטער
פארנדיק אויף א קאמט מיט גומענע רעדער און פערד ווי לייבן)
איבערגעפארן...

ער האט אלץ געשוויגן! ער האט אפילו דער פאליציי נישט
געזאגט, ווער עס האט אים צורעכטגעמאכט...

ער האָט געשוויגן אפילו אין שפיטאַל, וואו מען מעג שוין
שרייען!

ער האָט געשוויגן אפילו ווען דער דאָקטאָר האָט אָן פּופּצן
קאָפּיקעס נישט געוואָלט צוגיין צו זיין בעם, און דער וועכטער, אָן
פינף קאָפּיקעס — מוּישן אים די וועש.

ער האָט געשוויגן ביים גוססן — ער האָט געשוויגן ביים
שטאַרבן...

קיין וואָרט קעגן גאָט, קיין וואָרט קעגן לייב!
— דיקסי!

באַנציע הויבט אָן ווייטער צו ציטערן אויפן גאַנצן לייב. ער
ווייסט אָן נאָכן מליץ-יושר גייט דער קטיגור, ווער ווייסט וואָס
דער וועט זאָגן! באַנציע אליין האָט זיין לעבן נישט געדענקט.
נאָך אויף יענער וועלט האָט ער יעדע מינוט די פּריערדיקע פּאַר-
געסן... דער מלאך-מליץ האָט אים אלץ דערמאַנט... ווער ווייסט
וואָס דער קטיגור וועט אים דערמאַנען!

— רבותי! — הויבט אָן א שאַרף-שמעכנדיק-בריענדיק קול —
נאָר ער האַקט אָפּ —

— רבותי, — הויבט ער נאָך אַמאַל אָן, נאָר ווייכער און האַקט
ווייטער אָפּ.

ענדלעך הערט זיך, פון דעם אייגענעם האַלדז אַרויס, כמעט
א ווייך קול:

— רבותי! ער האָט געשוויגן! וועל איך אויך שווייגן!

עס ווערט שמיל — און פון פאַרנט הערט זיך א נייע ווייכע
ציטערדיקע שטימע:

— באַנציע, מיין קינד באַנציע! — רופט אים ווי א האַרפע...
— מיין האַרציק קינד באַנציע!

אין באַנציען צעוויינט זיך דאָס האַרץ... ער וואָלט שוין אַצינד
די אויגן געעפנט. נאָר זיי זיינען פאַרפינצטערט פון טרען... עס
איז אים אזוי זיס-וויינענדיק קיינמאַל נישט געווען... „מיין קינד“.

„מיין באַנציע“ — זייט די מומער איז געשטאַרבן, האָט ער אזא קול און אזוינע ווערטער נישט געהערט —

— מיין קינד! — פירט ווייטער דער אב-בית-דין — דו האָסט אלץ געליטן און געשוויגן! עס איז נישטאָ קיין גאַנץ גליד, קיין גאַנץ ביינדל אין דיין לייב אָן א וואונד, אָן א בלוטיק אַרט, עס איז נישטאָ קיין איין באהאלטן אַרט אין דיין נשמה, וואו עס זאָל נישט בלוטן... און דו האָסט אלץ געשוויגן...

דאָרט האָט מען זיך נישט פארשטאַנען דערויף! דו אליין האָסט גאָר אפשר נישט געוואוסט, אז דו קענסט שרייען, און אז פון דיין געשריי קענען יריחוס מויערן צימערן און איינפאלן?! דו אליין האָסט פון דיין פארשלאָפענעם כוח נישט געוואוסט...

אויף יענער וועלט האָט מען דיין שוויגן נישט באלוינט, גאָר דאָרט איז דער עו-ל-ם-ת-ש-ק-ר, דאָ, אויפן עו-ל-ם-ת-א-מ-ת, וועסטו דיין לויז באקומען!

דיר וועט דאָס בית-דין של מעלה נישט משפטן, דיר וועט עס נישט פסקענען.

דיר וועט עס קיין חלק נישט אויסטיילן און נישט אַפטיילן: נעם דיר, וואָס דו ווילסט! אַל-ע-ם איז דיין!

באַנציע הייבט דאָס ערשטע מאָל די אויגן אויף, ער ווערט ווי פארבלענדט פון דער ליכט פון אלע זייטן, אלעס בלאנקט, אלעס בלישטשעט, פון אלעס יאָגן שטראלן: פון די ווענט, פון די כלים, פון די מלאכים, פון די דינים, סאַמע ענגלען! באַנציע לאָזט די מידע אויגן אַראָפּ.

— טאַקע? — פרעגט ער מסופק און פארשעמט.

— זיכער! — ענטפערט פעסט דער אב-בית-דין! זיכער, זאָג איך דיר, אז אלעס איז דיין. אלעס אין הימל געהער צו דיר! קלייב און נעם, וואָס דו ווילסט, דו נעמסט גאָר ביי דיר אליין!

— טאַקע? — פרעגט באַנטישע נאַכאמאָל, גאָר שוין מיט א זיכערן קול.

— טאַקע! טאַקע! טאַקע! — ענטפערט מען אים אויף זיכער פון אלע זייטן.

— נו, אויב אזוי — שמייכלט באַנטשע — וויל איך טאקע
 אַלע טאָג, אינדערפרי אַ הייסע בולקע מיט פרישע פומער!
 דיינים און מלאכים האָבן אראָפגעלאָזט די קעפ פארשעמט;
 דער קמיוגור האָט זיך צעלאַכט.

„באַנציע שווייג“ געהער צו די פּאָפּולערסטע זאכן פּרעס'ס פון זיין
 ראַדיקאלער תקופה.

אייגנטלעך איז דאָס אויך א פאמפלעט קעגן רעזיגנאציע און אונטער-
 טעניקייט. ביי באַנציען איז די אונטערטעניקייט נישט קיין דורכאויס-
 יידישע, זי איז אַ סתם מענטשלעכע, א סאָציאלע. און דערצו איז באַנציע
 נישט דער כעלעמער רב, ער איז נישט קיין פאסטוך פון קיין עדה.
 אַט דערפאר איז ביי פּרעז'ן פאראן א וויכע איראָניע קעגן באַנציען,
 נישט קיין שניידנדיקער סאַרקאָזם, ווי קעגן כעלעמער רב; און אַט דערפאר
 איז באַנציע נישט קאָמיש, ווי דער פּאסטוך פון דער קלוגער קהלה, נאָר
 טראַגיקאַמיש.

אין „שבת גוי“ איז פאראן דאָס דאָזיקע, וואָס מען רופט „מקל
 חובלים“, בעת אין „באַנציע“ איז פאראן דער „מקל נועם“... עס שטעקט
 אָבער א גאנץ שאַרפע סאטירע קעגן דעם איינריידן די באַנציעס, אז זיי
 וועלן קריגן זייער פּילן שכר אויף יענער וועלט.

דוד פינסקי האָט אין זיינע זכרונות וועגן פּרעז'ן, וואָס ער האָט
 פארעפנטלעכט אין נומער 10 „די גאָלדענע קייט“ דערציילט, אז ווען פּרעז'
 האָט עפנטלעך איבערגעלייענט „באַנציע שווייג“, האָט אים א סטודענט
 באשולדיקט אין פלאַגיאַט. ער האָט געזאָגט, אז דער סיוושעט איז גענומען
 פון באַוואוסטן רוסישן שרייבער קאַראָלענקאָס „דער הלום פון מאַקארן“.
 פּרעז' האָט מער געגעבן צו פּילן, ווי געזאָגט, אז ער האָט נישט גע-
 לייענט קאַראָלענקאָס דערציילונג איידער ער האָט אָנגעשריבן „באַנציע“.
 מען האָט, אגב, כסדר באַטאָגט, אז „בייאַכט אויף דעם אלטן מאַרק“
 האָט פּרעז' געשריבן אונטער דעם איינפלוס פון דעם פּוילישן דיכטער ווייס-
 פיאַנסקיס „חתונה“; בעת עס איז באַשטעטיקט געוואָרן, אז פּרעז' האָט
 דאָס דערמאָנטע ווערק אָנגעהויבן שרייבן און ער האָט איבערגעלייענט
 פראַגמענטן דערפון אייניקע פריינט, נאָך איידער וויספּיאַנסקיס „חתונה“
 איז דערשינען.

די דערציילונג פון רוסישן שרייבער האָט א סך פון די זעלביקע עלע-

מענטן, וואָס „באַנציע“; אָבער פּרצ'ס זאך איז קאָנדענסירטער, געשריבן מיט מער טעמפּעראַמענט. האָט דעם מאַקסימום פּון זיין אייגנארטיקן „עספּרי“, האָט אן אנדער טענדענץ ווי קאָראָלענקאָס זאך. ביים רוסישן שרייבער איז די איראַניע געציילט איבערהויפּט קעגן דער געזעלשאַפּט־לעכער אָרדענונג, בעת ביים גרויסן יידישן שרייבער איז זי געציילט קעגן דעם שוואַכן העלד.

דער ליטעראַרישער ווערט פּון „באַנציע“ איז נישט צום פּאָרגלייכן העכער ווי פּון „דער חלום פּון מאַקארן“; דער בעסטער סימן פּון דעם גרויסן ווערט פּון „באַנציע שווייג“ איז דער פּאַקט, וואָס דאָס פּאַלק האָט די דאָזיקע דערציילונג אָנגענומען ווי אַ סימבאָל פּון יידן ביכלל. פּרץ האָט זיך קעגן דעם געווערט, אָבער ווען ער האָט געזען יידישע פּליטים זיצן אין זייער פּולער מאָס ליידין און שווייגן, האָט ער מודה געווען, אז אין „באַנציע“ שטעקט אַ שטיק סימבאָל פּון דעם יידן ביכלל...

„באַנציע שווייג“ האָט עלעמענטן פּון יידישע פּאַלקס - מעשיות. די גאַנצע שילדערונג פּון יענער וועלט איז אן עכט יידישע. די גאַנצע זאך איז אן ערב פּאַלקסטימלעכע געשיכטע, וואָס אונדזער פּאַלק האָט פּאַר־וואַנדלט איר העלד אין אַ סימבאָלישער פיגור.

ש ל ו ם ב י ת

חיים איז א טרעגער.

אז ער גייט דורך די גאס, איינגעהויקערט אונטערן קאסמן
סחורה זעט מען אים נישט ארויס; עס דאכט זיך, אז דער קאסמן
גייט אליין אויף צוויי פיס... דאס שווערע אטעמען הערט זיך דאך
פון ווייטנס.

דאך — אט לייגט ער אפ די לאסט, באקומט זיינע עטלעכע
גראשן; ער גלייכט זיך אויס, אטעמט שטארק אפ, בינדט אפ די
פאלעס, ווישט זיך אפ דעם שווייס פון פנים, גייט גלייך צום ברונעם,
טוט א פאך שלינג וואסער און לויפט אין א הויף אריין.

ער שטעלט זיך נעבן א וואנט, הויכט אויף דעם ריזן-קאפ אזוי,
אז דער שפיץ-בארד מיט דער נאז, מיטן דאשעק פונעם הימל, קומען
אויס אויף איין שטח.

ער רופט:

— חנה!

פוף אונטערן דאך עפנט זיך א קליין פענצטערל, און א קליין
ווייבעריש קעפל אין א ווייסן ציפיק ענטפערט:

— חיים! —

דאס פאר-פאלק קוקט זיך גאנץ צופרידן אן; די שכנים זאגן:
זיי קוועטשקען זיך, חיים ווארפט ארויף זיין פארדינסט, איינגע-
זויקלט אין א שטיקל פאפיר. חנה כאפט עס אין דער לופט; עס
איז איר נישט דאס ערשטע מאל.

— א בריה נפלאה! — מאכט חיים, און האָט גאר קיין חשק

נישט אוועקצוגיין.

— גיי, גיי, היים! — שמייכלט זי, — איך קאן מיך נישט רירן
 פון קראנקן קינד... איך האב צוגעשטעלט דאס וויגל צום קימען...
 מיט דער האנט שוים איך און מיטן פוס וויג איך...
 — וואס מאכט עם, נעבעך?
 — בעמער!
 — געלויבט איז גאט! און הענע?
 — ביי דער נייטארין!
 — יאסל?
 — אין חדר.
 היים לאזט צוריק אראפ די בארד, גייט אוועק און חנה קוקט
 אים נאך, ביז ער ווערט איר פארשוואונדן.
 דאנערשטיק און פרייטיק דויערט עם לענגער.
 — וויפל האסטו דא אינעם פאפירל? — פרענט חנה.
 — צוויי און צוואנציק גראשן.
 — איך האב מורא, עם איז ווייניק!
 — וואס דארפסטו דען, חנה?
 — פאר א זעקסער שמירעכטס פארן קינד, פאר עטלעכע גראשן
 ליכט; חלה האב איך שוין... פלייש אויך, אנדערטהאלבן פונט...
 נו — ברענפן אויף קידוש!.. היינט דארף מען נאך עטלעכע
 דרענגלעך!
 — דרענגלעך וועל איך שוין שאפן, עם מוז זיין אויפן מארק.
 — דארף איך נאך...
 און זי רעכנט אויס, וואס זי דארף נאך אלץ אויף שבת. סוף
 כל סוף בלייבט: אז מען קאן קידוש מאכן איבער חלה, און אז אן
 א סך זאכן איז זיך גאנץ לייכט צו באגיין.
 דער עיקר איז — בענטש-ליכט, אויך די זאלב פארן קינד!
 און פונדעסטוועגן, אז גאט העלפט, די קינדער זיינען געזונט,
 די מעשענע לייכטער — נישט פארזעצט, בפרט, אויב עם איז דא
 נאך א קוגל — האט דאס פאר-פאלק גאר א פרוילעכן שבת!
 ווארום חנה איז א בריה נפלאה צום קינד!
 שמענדיק פעלט איר עפעס; דא מעל, דא אייער, דא פעטס, און

צום סוף קומט ארויס א פעטער, א זיסער, א מחיהדיקער קוגל, ער
צעגייט פשוט אין אלע אברים!

— דאָס קאָכט דער מלאך, — זאָגט חנת, און שמייכלט פאר
נחת.

— יא, א מלאך, אוודאי א מלאך! — לאַכט היים, — די
מיינסט, אז דו ביסט א קליינער מלאך, אז דו האַלסט אויס פון
מיר און פון די קינדער. וויפל מאַל טוען זיי דיר אַן צרות, איך
ווער אַמאָל בייז... נו, איך הער עפעס א קללה פון דיר, ווי אַנדערע
ביי די ווייבער? און באשר, דו האַסט אַ סך נחת פון מיר? דו און
די קינדער גייען נאָקעט און באַרוועס... צו וואָס טויג איך? נישט
צו קידוש, נישט צו הבדלה, איך קאָן אפילו נישט רעכט קיין
זמירות זינגען...

— ביסט פאַרט א גוטער טאַטע, און אַ גוטער מאַן, — האַלט
זיך חנה ביי איריקן, — אזא יאָר אויף מיר, און אויף בלי-ישראל...
איך זאָל מיך נאָר עלטערן מיט דיר, רבונג של עולם!

און דאָס פאַר-פאַלק קוקט זיך אין די אויגן אריין אזוי גוט,
אזוי וואַרעם, און אזוי מיטן גאַנצן האַרץ, אז עס דאַכט זיך, זיי
זיינען ערשט פון אונטער דער הופה אַפער...
עס ווערט נאָך פריילעכער ביים מיש...

נאָר נאָכן שלאָף, גייט היים אין קליינעם שילעכל אריין
הערן תורה.

דאָרט לערנט א מלמד מיטן פראַסטן עולם „אלישיך“. עס איז
היים, די פנימער זיינען נאָך פארשלאָפן; איינער כאַפט נאָך א
דרימל, דער צווייטער לאָזט ארויס א הויכן גענעץ; נאָר ראַפטיס,
ווען עס קומט צום רעכטן אַרט, מען שמועסט פון יענער וועלט
פון גהינום, וואו מען שמייסט די רשעים מיט אייזערנע ריטער;
פון ליכטיקן גן-עדן, וואו די צדיקים זיצן אין גאַלדענע קרוינען און
לערנען תורה... דעמאָלט ווערן אלע אויפגעלעכט; די מילער —
אַפן, די פנימער — רויט... מען הערט זיך איין אַן אַן אַמעס, וואָס
עס וועט זיין אויף יענער וועלט!

היים, שמייט געוויינטלעך ביים אווון, ער האַט טרערן אין

די אויגן, עס ציטערן אים הענט און פיס; ער איז אינגאנצן אויף יענער וועלט!

ער לידט צוזאמען מיט די רשעים; באדט זיך אין הייסער סמאלע; ער ווערט געווארפן אין כף הקלע, קלייבט שפענער אין וויסטע וועלדער... אלץ לעבט ער דורך, און עס באדעקט אים דער קאלטער שווייס... פאר דאס האט ער שפעטער נחת גלייך מיט אלע צדיקים: דאס ליכטיקע גן-עדן, די מלאכים, דער לויתן, דער שור-הבאר, און אלע גומע זאכן שמעלן זיך אים פאר אזוי לעבעדיק און אזוי בולט, אז ווען דער מלמד ענדיקט, גיט א קוש אין פארמאכט דאס ספר, כאפט ער זיך אויף ווי פון א חלום, טאקע ווי פון יענער וועלט.

אך, — כאפט ער שווער דעם אטעם, וואס ער האט איינגע-האלטן ביי דער גאנצער צייט, — רבונו של עולם! כאטש א שטיקל, כאטש א פיצל, כאטש א בראקעניו עולם הבא... פאר מיר פאר מיין ווייב, און פאר אלע מינע קינדערלעך!

און דעמאלט ווערט ער טרויעריק; ער פרעגט זיך: "אימ-שטיינס געזאגט, פון וואס, פאר וואס?.."

איינמאל איז ער נאכן לערנען צוגעגאנגען צום מלמד:

— רבי, — זאגט ער, און זיין קול ציטערט, — גיט מיר אן עצה,

איך זאל זוכה זיין צו האבן עולם הבא!

— לערן, מיין קינד, תורה! — הערט ער א תשובה.

— איך קאן נישט!

— לערן משניות... עין-יעקב, כאטש פרק...

— איך קאן נישט!

— זאג תהילים!

— איך האב קיין צייט נישט!

— דאוון ערנסט!

— איך פארשטיי נישט, וואס איך דאוון!

דער מלמד קוקט אים אן מיט רחמנות.

— וואס ביסטו? — פרעגט ער.

— א טרענער.

— נו, זיי משמש תלמידי חכמים.

— וואָס הייסט?

— מראַג, למשל, אַלע פאַרנאַכט אין בית-המדרש אַרײַן אַ פאַר קאַנען וואַסער, די לומדים זאָלן האָבן צו טרינקען...
חיים ווערט דערפרייט.

— רבי, — האָט ער ווייטער געפרעגט, — און מיין ווייב?

— אַז דער מאַן זיצט אויף אַ שמוּל אין גן-עדן, איז דאָס ווייב זיין פיסבענקעלע.

אז חיים איז אהיימגעקומען הבדלה מאַכן, איז חנה געזעסן און געזאָגט „גאָט פון אברהם“. אַז ער האָט זי דערזען, האָט אים עפעס אַנגעכאַפט ביים האַרץ.

— ניין, חנה — פאלט ער צו איר צו, — איך וויל נישט, דו זאָלסט זיין מיין פיסבענקעלע... איך וועל מיך אַראַפּבייגן צו דיר, איך וועל דיך אויפהייבן און זעצן דיך נעבן מיר. מיר וועלן צוזאַמען זיצן אויף איין שמוּל, ווי אצינד... עס איז אונדז אזוי גוט צוזאַמען... הערסט, חנה, דו מוזט זיצן מיט מיר אויף איין שמוּל... דער רבונן של עולם וועט מ ז ז ן באשטיין.

דער געטרייסטער, מוטיקער און העלדישסטער מאַן ביי פּרען איז דער טרעגער חיים. ער האָט אזוי ליב זיין ווייב ווי דער יונגער ריטער ראָמעאַ האָט ליב זיין כלה יוליעטע, ווי דער קעניג שלמה זיין כלה שולמית; ער האָט אזוי ליב זיין ווייב, ווי מענער האָבן ליב פרויען אין די גרויסע חלומות פון פּאַעטן.

אין „מאַניש“ ווערט געזאָגט: „מען לעבט פון תעניתים“. פאַקטיש האָט מען אַמאָל געלעבט ביי יידן מער מיט די חלומות וועגן יענער וועלט, ווי מיט דער רעאַליטעט פון דער וועלט. און דאָס ווייב קען אויף יענער וועלט זיין, לויט די יידישע לעגענדן, כלויז דאָס פּוסבענקעלע פון דעם מאַן. און דער טרעגער חיים רעוואָלטירט קעגן דעם.

בריינע, די פרוי פון מענדל בריינעס, חלומט כאָטש פון זיין דעם מאַנס פּוסבענקעלע. שרה רבקה, די פרוי פון דעם לַמְדָן חיים ברוך (אין „דעם רבינס ציביק“) האָט מורא, אז זי וועט אויף יענער וועלט גאַרניט

קריגן און זי וועט אהין קומען ווי אן אָפגעפליקטע גאַנדז. דער מאַן אירער
 פילט צו איר א זעלטענע צאַרטקייט. ער פילט דאָס דאָזיקע, וואָס א מאַן
 דאַרף. לויט זיין נאַטור, פילן צו א פרוי, אָבער ער האָט נישט קיין
 מוט דאָס אַרויסוויוון. ער גיט דאָס איר צו פילן העכסטנס מיט א וואונק.
 דער פראַסטאַק היים האָט מוט צו דערקלערן, אז ער וועט נישט
 לאָזן זיין ווייב זאָל זיין א פוסבענקעלע און ער זאָגט, אז ער וועט זי
 אַרויפנעמען צו זיך און אויסגלייכן מיט זיך.
 „שלום בית“ איז א הימן צום דיינעם, שיינעם מאַן און ווייב צוזאַ-
 מענלעכן ביי די יידישע האַרעפאשניקעס. ס'איז דער שיר מיזמור לפרץ
 על אדם וחיה.

ג ל א ס א ר

העברעאישע ווערטער פון די פריץ - ביכער פארטייטשט אויף יידיש.

- אב בית-דין (אױ בע'זדן) —
פּאַרזיצער פון געריכט.
- אבות (א'וועס) —
עלטערן; די אורעלמערן פונעם
יידישן פֿאָלק.
- אגב (א'געױ) —
פארבייגויענדיק, גלויכצייטיק.
- אבל (אױל) —
איינער װאָס טרויערש נאָך א טויטן.
- אבינו שבשמים (אױנון שעבאָ-
שאַמאָים) —
אונזער פאָטער אין הימל.
- אבן טוב (ע'ווען טאָון) —
טייערער שטיין.
- אברים (אױװערס) —
מערצאל פון אבר.
- אדרכא (אָד'ראַכע) —
פונקט פאָרקערט; פאָרוואָס טאָקע ניט?
אומות העולם (אױ'מעס האַאױ'לעם) —
"די פעלקער פון דער װעלט"
ניט יודן.
- אויס'נעמען, אויס'נעמעניש —
דאָס ארויסנעמען די ספר תורה פו-
נעם ארון קודש צו ליינענען ביים
דאָונען; ניט לאָזן אויסנעמען —
א מיטל, אז קהל זאָל זיך אָננעמען
פאר א געקרוינעטן פאר א ליי-
דנדיקן.
- הרטה (כאָראָ'טע) —
פאָרדרוס אויף עפעס װאָס מ'האָט
אָפגעטון; דאָס צוריקציען זיך פון
א באשלוס, צי א צוזאָג.
- חרוב (כאָ'רעױ) —
צעשמערט ווייס; חרוב מאכן —
פאָרוויסמין צעשמערן.
- חריפות (כאָרױ'פעס) —
שאַרפזיניקייט; שאַרפּקייט פון
געדאַנק.
- חריף (כאָ'ריף) —
א שאַרפער קאָפּ.
- חתימה (כאָסי'מע) —
אונטערשריפט.
- חתמענען (כאָס'מענען) —
אונטערשרייבן, פאָרויגלען.
- חכמה (כאָכ'מע) —
קלוגשאַפט, פארשטאנד; וויסנשאַפט;
א קונצשטיק.
- חכמה (כאָכ'מע) —
א קלוגע פרוין.
- חכמת הפרצוף (כאָכ'מעס האַפּאַר'
צעף) —
די קונסט פון ליינענען עמיצנס
מחשבות אויפן פנים.
- חילוק (כױ'לעק) —
אונטערשייד; — שאַרפזיניקער, קאָמ-
פליצירטער פאָרטראַג װעגן א
תלמודישן ענין.
- חליתים (טאָלױ'סיים) —
מער-צאָל פון חלית.
- חלית קטן (טאָ'ליים קאָטן) —
"קליינער חלית" — א גרויסער ארבע
כנפות (ז'), געטראָגן אונטער די
קליידער.
- חובל (טױױל) זיין זיך —
זיך אָפּשונקען אין װאַסער (פאר רע-
ליגיעזע צוועקן).
- חובות (טױ'װעס) —
מער-צאָל פון חובה.
- חוב שם משמן טוב (טאָון שעם
מישע'מען טאָון) —
א גוטער נאָמען איז בעסער פון
טייערן בויםל.
- חוב להם שלא נבראו (טױױן לאָהע'ם
שע'לױ' ניו'רעאױ) —
בעסער זאָלן זיי נישט געבוירן װערן.
- חביעת עין (טױ'װעס א'אין) —
א שאַרף אויג, אן אויג, װאָס דערקענט.
חבט (טע'ױע) —
נאָטור; כאַראַקטער.

סגולה בדוקה (סגול'ע בדו'קע) —
 אן אויסגעפרואווט מוטל.
 סבר פנים יפות (סיו'ווער פאָ'נים
 יאָ'פעס) —
 פרוינטלעכער אויסדרוק אויפן פנים.
 סברא, סברה (סוואָ'רע) —
 מיינונג, געדאַנק; אַ מעגלעכקייט.
 סטראָפּ'טשע —
 אַ-וואַקאַט; „גאַטס סטראָפּטשע
 וואַינער וואָס איז איבער פרום,
 נעמט זיך אָן פאר גאַט.
 סוף-כל-סוף (סאָף-קאַל-סאָף') —
 ענדלעך.
 סודות התורה (סוי'דעס האַטו'רע) —
 די פארבאָרגענע געדאַנקען פון דער
 תורה קבלה.
 שמע ישראל (שמאַ יידיסראָ'על) —
 „הער, ישראל“, א פסוק אין חומש,
 איינע פון די וויכטיקסטע תפילות
 אין דאָזיגען.
 שמונה-עשרה-לחופה (שמונע'סרע
 לעבו'פע) —
 צו אַכצן יאָר איז צייט חתונה צו
 האָבן.
 שמונה-עשרה (שמוינע'שרע) —
 אַ תפילה וואָס באַשטייט פון אַכצן
 ברכות (בראָ'כעס), מען זאָגט זי
 דריי מאל אַ טאָג.
 „שמלת גבר“ (סימ'לעס גע'ווער) —
 „דאָס אָנמין פון אַ מאַן“ (דער פאַר-
 באַט פאר א פרוי אָנצוטון מענע-
 רישע קלוידער).
 שמירה (שמו'רע) —
 אַפּהיטונג.
 שנאה (סי'נע) —
 פיינטשאַפּט.
 שמש (שאַ'מעס) —
 באַדינער (אין א שיל, אד"ג).
 שני דרכים (שניי דראָ'כים) —
 צוויי וועגן.
 תשר"ק (טאַשראַק') —
 דער אַלף-בית אויף צוריק.
 תשר"ק כתב (טאַשראַק' קסאָוו) —
 פארשטעלטע שריפט, אין וועלכער די
 תו דינט ווי אַן אַלף, די שין ווי
 אַ בית, די ריש ווי אַ גימל א.א.וו.

טבֿעת קדושין (טאַבאַ'אַס קדושין) —
 קדושין רינגעלע, חתונה רינגעלע.
 טבריה (טווע'ריע) —
 שטאָט אין ארץ ישראל, ביים
 ים - כינרת.
 נאָש'פיץ —
 אייניקע פערד געשפּאַנט אין וואָגן
 אין דער לענג.
 נכהל ונשתומם (ניוול' וועניש-
 טווי'מעס) —
 צעטומלט און איבעראַשט.
 נהנה מיגע כפו (נע'נע מיגי'ע קאַפע)
 איינער וואָס לעבט פון אייגענער
 ארבעט.
 נוּאָה (נוי'עף) —
 אַ געשילעכטלעך - אויסגעלאַסענער
 מענטש.
 נדר (ניי'דער) —
 א צוואַנג אַ שבועה.
 נדן (נאַדן) —
 געלט אָדער ווערט זאַכן, מיטגעגעבן
 דער כלה צו דער חתונה.
 נדיב (נאַ'דיב) —
 א ברייטאָהרציקער מענטש, א פריי-
 געביקער, א וואוילטעטיקער.
 נבלה (נעוואָלע) —
 נידערטרעכטיקע האַנדלונג.
 נבלה (נעווייל'ע) —
 טויטער קערפער; טרפה פלויש; אַן
 אַפּגעלאָזענער מענטש.
 נביא (נאָ'ווי) —
 פראָפּעט; פּאַראַויסוואַגער; וואַרזאָגער.
 סדר עולם (סיי'דער אוי'לעם) —
 דער שטויגער פון דער וועלט;
 די וועלט'אָרדנונג.
 סדום (סראָם) —
 פארצייטיקע שטאָט, חרוב געוואָרן אי-
 בער דער רשעות פון אירע אייבי-
 וואוינער.
 סאַמעראָ'ד'נע —
 עכטע, אמת.
 סגולה (סגול'ע) —
 אַ הייל-מיטל (געוויינלעך — אַ
 וואונדער-מיטל).

EN POCAS PALABRAS

La labor de seleccionar los materiales para la edición de las obras escogidas del padre y clásico de la literatura ídish, *Itzjok Léibusch Péretz*, — con las características del método que empleamos ahora — se realiza, ciertamente, por primera vez en la historia de las actividades editoriales en idioma ídish.

Sabíamos de antemano que nuestra tarea no sería fácil. Reunir lo mejor de la producción literaria de I. L. Péretz, para entregarla al lector en triple faz: explicada, interpretada e ilustrada gráficamente, es en las actuales condiciones — haciendo a un lado la modestia — una empresa un tanto audaz y tal vez riesgosa.

Con un claro sentido de la responsabilidad que hemos asumido, emprendemos la cotidiana tarea que habrá de conducir a feliz término nuestro plan trazado. Lo hacemos convencidos de que no se trata de una labor editorial corriente, sino de una obra de envergadura, provechosa para la cultura judía, para las escuelas israelitas y para el lector judío de cualquier latitud del mundo.

Al editar los cinco volúmenes de las obras de Péretz, creemos dar el primer paso para sacar a la luz una moderna "Biblia en idioma ídish". Aún cuando al principio no nos lo habíamos propuesto así, la selección de los materiales preparados para entrar en prensa, nos ha colocado frente a la evidencia de que serán necesarios cinco volúmenes para contenerlos. Así surgieron los *cinco libros de un moderno "Pentateuco de Péretz."*

Con la entrega del presente prospecto de muestra, aspiramos a que el intelectual judío, los estudiantes de nuestras escuelas israelitas superiores y los lectores en general, se formen un concepto claro del carácter de la obra que nos proponemos editar. No obstante las dificultades y los obstáculos de diverso orden que sabemos se nos opondrán en la empresa, abrigamos la esperanza del éxito, que obtendremos con el apoyo de los amantes de la cultura judía.

Confiados en el éxito, esperamos entregar al público, en el tiempo más breve que sea posible, los cinco volúmenes de la magna obra literaria de Péretz: explicada, ilustrada e interpretada que habrá de merecer, sin duda, el honroso nombre de "Pentateuco de Péretz."

Ojalá sea éste el comienzo de una nueva modalidad en la reedición de obras literarias en ídish, con la cual enalteceremos la vida judía y reafirmaremos que la eternidad del pueblo judío jamás será desvirtuada.

LOS EDITORES.

“LOS PENTATEUCOS DE PERETZ”

**H O J A S
S E L E C T A S**

en 5 tomos

— D E —

I. L. P E R E T Z

COMENTADO — EXPLICADO — ILUSTRADO

P R O S P E C T O

(Muestra de la Edición)

Editorial “BANA IUNG”

(RENOVACION)

SARMIENTO 2157

BUENOS AIRES

Rep. ARGENTINA

1 9 5 7